



Precis som växter är människor
lika och olika.

De kan växa i bördig mylla men också i öknen.

En del behöver långa rötter djupt
ned medan andra får fäste i det tunnaste ytskikt.

Ljus, luft, vatten och näring är förutsättningar för liv och växande
– hur mycket som krävs skiftar från individ till individ.



Barn ska växa
till kropp och sinne
växa, leka, lära.

Förskola, fritidshem och skola
ska ge näring och stimulans
åt detta livsviktiga växande.



Vilda och tama
tåliga och ömtåliga
otåliga och tålmodiga
alla ska få den stimulans
och det stöd de kan behöva.



Skriften ger en översiktlig bild av
vilken sorts stöd varje barn
har rätt att få under sin vistelse
i förskola, fritidshem och skola.

Skolverket

106 20 STOCKHOLM

www.skolverket.se

Fler foldrar kan beställas från Liber Distribution, tel: 08-690 95 76, fax: 08-690 95 50

Best nr: 98:420

Text, utformning och produktion: ORDA, BEBS REYBEKIEL • Bilder: DIANA REYBEKIEL
Tryckt i 100 000 ex på Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB, Borås, februari 1999



Växa och lära

**barns rätt till stöd
i förskola, fritidshem
och skola**



Med rätt omvårdnad kan de spädeste plantor
bli stora blommande träd

FNs deklaration om mänskliga rättigheter för barn,
Barnkonventionen, är grunden för hur barn ska bemötas.

Barns rätt till utbildning, omvårdnad och stöd
under uppväxten har formulerats i svenska lagtexter.
I vårt land finns också en bejakande, demokratisk och stark
pedagogisk tradition som har utvecklats under lång tid
både i förskola, fritidshem och på skolans område.

Här några av Barnkonventionens artiklar
som är aktuella när barnet ska börja i förskola eller skola:

Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.

Barnets bästa ska alltid komma i första rummet.

Varje barn med fysiskt eller psykiskt handikapp har rätt till ett fullvärdigt
och anständigt liv som möjliggör dess aktiva deltagande i samhället.

Barnet har rätt till avgiftsfri grundskoleutbildning.

Undervisningen bör förbereda barnet för livet,
utveckla respekt för mänskliga rättigheter och fostra
i en anda av förståelse, fred, tolerans och vänskap mellan folken.

Barnet har rätt till lek, vila och fritid.

Aktning och respekt

När det är dags för barn att börja i förskola, skola eller fritidshem ska föräldrarna få information från kommunen om vilka valmöjligheter som finns.

Kommunerna har skyldighet att ordna förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg av god kvalitet och utan "oskäligt dröjsmål" för alla barn som behöver plats när föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar och för barn som behöver särskilt stöd.

Skollagen

Förskolans och fritidshemmets uppgift är enligt skollagen att *"bedriva pedagogisk verksamhet."* Det ska finnas *"personal med sådan utbildning eller erfarenhet att barnens behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses. Barngrupperna skall ha en lämplig sammansättning och storlek. Lokalerna skall vara ändamålsenliga."*

Verksamheten ska utgå från varje barns behov. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska få plats i förskola eller fritidshem för att få den omsorg som deras speciella behov kräver.

De grundläggande värderingarna som styr skolan formulerar skollagen så här:

"Verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktningen för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö".

Om behov av särskilt stöd i skolan sägs: *"Särskilt stöd skall ges till elever som har svårigheter i skolarbetet."*

Läroplaner

Både förskolan och skolan styrs av läroplaner som gäller hela riket och är uttryck för en gemensam syn på kunskap, utveckling och lärande. Staten anger övergripande mål och riktlinjer och kommunerna svarar för genomförandet.

Ett viktigt steg

Ett barn som ska ta ett nytt steg i tillvaron – när det ska börja i förskola, fritidshem eller skola – kommer där att möta vuxna som är mycket angelägna om just det barnets bästa.

I förskolan finns alltid en **inskolningsperiod** för att barn och föräldrar ska kunna bekanta sig med den nya miljön och för att personalen ska lära känna barnet. I den processen är föräldrarna oundgängliga resurser. Även skolan brukar ha någon form av inskolningsperiod.

Samtal...

Samtal, oftast kallat **utvecklingssamtal**, är den metod som används flitigast för kontakt med hemmet. Personal och ledning samarbetar med barn och föräldrar för att åstadkomma ett gynnsamt klimat för lärande och växande.

Minst en gång per termin ska lärare, elev och föräldrar mötas i samtal om hur det går för eleven. Det är skolan som har ansvar för att bjuda in till samtal och syftet är att samordna hemmets och skolans ansträngningar att stödja barnets lärande och utveckling.

...planering och mål

Skolan har genomgått stora förändringar. Den gamla auktoritära har gett vika för en skola som ska främja lärande genom att väcka lust hos eleverna att söka och inhämta kunskap. Verksamheten styrs mer av att vissa mål ska uppnås än av en mängd detaljerade regler och föreskrifter.

Alla kommuner har en **skolplan**. Skolplanen fastställs av kommunfullmäktige och ska visa hur kommunen arbetar för att uppnå de nationella mål som slagits fast för skolan, bland annat i läroplanen. I många kommuner omfattar skolplanen även förskola och fritidshem.

Varje skola upprättar en egen **arbetsplan** och har en **timplan** som visar hur mycket tid som ägnas åt olika skolämnen. Det finns också utrymme för elevernas egna val och för skolans val. I förskolan kallas arbetsplanen oftast **verksamhetsplan**.

Med särskilt stöd

Förskolan, fritidshemmet och skolan ska stimulera utveckling och lärande. Pedagogiken i förskolan ska utformas så att lärande, omsorg och fostran bildar en helhet. I skolan finns klart formulerade mål för vad barn ska ha tillägnat sig i femte klass och nionde klass. Skolan ska också bedöma hur och i vilken takt elevernas kunskaper utvecklas.

Åtgärdsprogram

Förskolan, fritidshemmet och skolan har ansvar för att den pedagogiska verksamheten anpassas till alla barn. Skolan har dessutom skyldighet att ge stöd så att barn kan nå målen. Stödet ska skraddarsys för varje enskilt barn och formuleras i en plan som beskriver vad insatserna ska leda till.

I skolan kallas en sådan plan för **åtgärdsprogram**. Föräldrar och barn bör delta i utformningen av åtgärdsprogrammet. Hur och när åtgärderna ska följas upp och effekterna utvärderas, ska också skrivas in i åtgärdsprogrammet.

Barn kan ha olika slags funktionshinder, synliga och osynliga. Ibland är sådana hinder som kräver stöd i en eller annan form kända innan barnet börjar i förskola eller skola. Då har föräldrar och personal möjlighet att planera individuellt utformade stödinsatser i förväg.

Själva situationen i förskolan eller i skolan kanske ställer krav på barnet som det inte mött tidigare och svårigheter kan uppstå som kräver särskilt stöd. Miljön bör anpassas till barnet och inte tvärtom.

Olika former

Särskilt stöd kan vara utformat på många olika sätt. Det kan handla om en dator och assistenthjälp för barn med fysiska funktionshinder som nedsatt syn, hörsel eller rörelseförmåga. Det kan vara specialpedagogiskt stöd till elever med läs- och skrivsvårigheter. Eller extrastädning för barn med allergier. Ibland kan schemat utformas för att passa barn med vissa behov. Barn med invandrarbakgrund kan få studiehandledning på modersmålet. Svenska som andraspråk är ett eget ämne i skolan för den som behöver det.

Huvudinriktningen är att barn med behov av särskilt stöd ska undervisas tillsammans med andra barn så långt det är möjligt. Sverige har anslutit sig till en internationell överenskommelse – Salamancadeklarationen – som värnar om barns rätt till gemensam undervisning.

Frågor och svar

Föräldrar – som ju är de som känner sitt barn allra bäst – är mycket viktiga resurspersoner i förskolan och i skolan. Ta vara på möjligheten att berätta om barnet under inskolning och utvecklingssamtal. Tveka inte att ställa frågor om det är något ni undrar över eller oroar er för. Det bästa är alltid att börja tala med de människor som finns närmast barnet. Skulle det av något skäl vara svårt att få svar eller gehör, gå vidare inom skolan till någon ni känner förtroende för. Det finns alltid en rektor som har ansvar för varje skola. Ansvar för förskolan kan ligga på en föreståndare, enhetschef eller en rektor.

I alla kommuner finns en nämnd som har det politiska ansvaret för barnomsorg och grundskola. Både förtroendevalda politiker och tjänstemän vid kommunens förvaltningar kan svara på frågor om förskola och skola.

Skolverket är tillsynsmyndighet för både förskola, fritidshem (från 1998) och skola. Skolverket har regionala kontor i Göteborg, Karlstad, Linköping, Luleå, Lund, Skövde, Stockholm, Sundsvall, Umeå, Uppsala och Växjö.

Postadress: Skolverket, 106 20 Stockholm. Tel:08-723 32 00. Fax: 08-24 44 20, e-post: skolverket@skolverket.se

www.skolverket.se

SIH, Statens Institut för Handikappfrågor i skolan har till uppgift att underlätta skolgången för elever med funktionshinder. SIH erbjuder kommunerna råd och specialpedagogiskt stöd genom sina konsulenter med kompetens inom områdena rörelsehinder, barn och elever med synskada samt fler-handikapp. SIH anpassar och utvecklar också läromedel för elever med utvecklingsstörning, rörelsehinder, synskada och dövhet/hörselskada.

Huvudkontor: SIH, Box 1100, 871 29 Härnösand.

Tel: 0611-887 70. Fax 0611-268 66, e-post: sih@sih.se

www.sih.se

Lästips: *Läroplan för förskolan (Lpfö 98).*Fritzes

*Läroplan för grundskolan (Lpo 94).*Fritzes

Utvecklingssamtal. Liber. Best nr: 95:178

Elever i behov av särskilt stöd. Liber. Best nr: 98:389

Jord för växande. (Särtryck ur *Växa i lärande och att erövra omvärlden*). Best nr: 98:409